

Innst. 219 L

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 44 L (2015–2016)

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven mv. (militær virksomhet i væpnet konflikt m.m.)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i straffeloven som tar sikte på å motvirke at privatpersoner deltar i strids handlinger i en væpnet konflikt. Personer som returnerer til Norge voldelig radikalisert og med stridserfaring fra væpnet konflikt, kan ha økt evne og vilje til å utføre alvorlige voldshandlinger her.

For det første foreslås å kriminalisere angrep begått av norske borgere eller personer bosatt i Norge, mot norske militærstyrker. Også angrep på styrker fra andre land som deltar i en internasjonal operasjon sammen med norske styrker, vil rammes. Inngåelse av forbund knyttet til slike angrep skal også rammes som en straffbar form for forberedelse.

For det andre foreslås å kriminalisere militær deltakelse i væpnet konflikt i utlandet, med mindre den stridende kan anses for å ha privilegier etter humanitærretten, eller deltakelsen skjer på vegne av en statlig styrke. Ulike typer forberedelser til slik deltakelse, herunder utreise til konfliktområder, vil kunne være straffbart som følge av at forsøksansvaret utvides. Forbudet er ment å være rettet mot norske borgere og personer bosatt i Norge.

Endelig foreslås å kriminalisere rekruttering til ulovlig militær deltakelse i væpnet konflikt.

Det foreslås også enkelte endringer i straffeprosessloven, blant annet for å åpne for tvangsmiddel-

bruk i etterforskende og avvergende øyemed for å sikre at de nye straffebestemmelsene kan håndheves på en effektiv måte.

1.2 Væpnet angrep mot norske og allierte styrker i utlandet

I en krigssituasjon rammer den alminnelige landssvikbestemmelsen i straffeloven § 119 blant annet ulike former for deltakelse i militære operasjoner mot Norge. Grovt landssvik er også kriminalisert, jf. straffeloven § 120.

I forbindelse med utarbeidelsen av straffeloven ble spørsmålet om landssvikbestemmelsens virkeområde drøftet. Departementet la da til grunn at selv om flere handlinger nok kan betegnes som et svik mot Norge, burde straffebestemmelsen begrenses.

I høringsnotatet tok departementet utgangspunkt i at etter dagens forståelse av landssvikbegrepet er straffebestemmelsene forbeholdt bistand til en fiende i forbindelse med en væpnet konflikt knyttet til norsk territorium. Norske styrkers tilstedeværelse i utlandet er imidlertid økende og ikke utelukkende forbeholdt væpnede konflikter. Spørsmålet var etter dette om det strafferettslige vernet burde utvides slik at det også dekket angrep på norske militære styrker i utlandet.

I tråd med utviklingen med økt norsk militær deltakelse i utlandet mener departementet, også etter høringsrunden, at det er behov for en regel tuftet på lojalitetsplikt til sitt eget land og egne soldater, også der soldatene tjenestegjør i utlandet. Bred støtte fra høringsinstansene underbygger dette. Selv om en rekke straffebud vil kunne være aktuelle i en slik situasjon, vil de ikke fullt ut dekke det straffverdige i å kjempe mot egen stats militære styrker. En slik regel foreslås i straffeloven kapittel 17, jf. forslaget til §§ 120 a og 120 b.

Forslaget i høringsnotatet om å kriminalisere forbund om angrep på blant annet norske styrker, opprettholdes også. Departementet ser forbund som en særskilt kvalifisert forberedelseshandling, som er klart straffverdig. Kriminalisering av forbund om angrep på norske styrker kan dessuten gjøre det mulig å gripe inn på et tidlig stadium, kanskje allerede før personene forlater Norge, eller i det minste før de kommer frem til et sted der norske og allierte soldater er med i en internasjonal operasjon.

Departementet fastholder de strafferammer som ble foreslått i høringsnotatet. Det vil si at strafferammen i ny § 120 a foreslås satt til fengsel inntil 10 år, og at det foreslås en høyere strafferamme på fengsel inntil 15 år for grov overtredelse i ny § 120 b. Strafferammen for forbund om ulike lovbrudd etter straffeloven § 127 er fengsel inntil 6 år.

Overtredelse av straffeloven §§ 120 a, 120 b og 127 jf. 120 a vil være straffbart for handlinger foretatt i utlandet av norske statsborgere eller personer som er bosatt i riket, jf. forslaget om å tilføye en henvisning til disse bestemmelsene i § 5 første ledd nr. 6. I dag omhandler § 5 første ledd nr. 6 handlinger rettet mot «den norske stat eller norsk statsmyndighet». Uten en henvisning i nr. 6 til de foreslåtte bestemmelsene kunne det vært noe tvilsomt om angrep i utlandet på norske styrker i internasjonale oppdrag kan anses som rettet mot den norske stat eller norsk statsmyndighet, og desto mer mot styrker fra andre stater.

1.3 Rekruttering til deltakelse i militær virksomhet

Det er straffbart å rekruttere noen til «militær virksomhet for en fremmed stat», jf. straffeloven § 128 annet punktum, som står i straffeloven kapittel 17 om vern av Norges selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser. Bestemmelsen rammer rekruttering her i riket til fremmed stats væpnede styrker, også vennligsinnede og allierte.

Straffeloven § 128 annet punktum gjelder rekruttering til «militær virksomhet». Slik virksomhet kan bestå av så vel regulær kamptjeneste som hjelpefunksjoner, for eksempel militær sanitetstjeneste. Vilåret om at sanitetstjenesten må være militær, innebærer at sivil humanitær virksomhet faller utenfor. Det er derimot ikke et krav at det foregår kamphandlinger når vervingen skjer, og heller ikke at faktisk deltakelse i kamphandlinger fremtrer som sannsynlig.

Vilåret om at virksomheten må være «for en fremmed stat», innebærer en avgrensning mot styrker, organisasjoner eller grupper som ikke opptrer på en stats vegne, for eksempel ved opprør mot en sittende regjering. Straffeloven § 128 annet punktum rammer også medvirkning, jf. straffeloven § 15. Strafferammen er bot eller fengsel inntil 3 år.

Departementet foreslår å utvide forbudet mot rekruttering til militær virksomhet for en fremmed stats styrker, til også å omfatte rekruttering for en ikke-statlig styrke eller gruppe.

Et sentralt vilkår i forslaget til straffeloven § 146 er at vedkommende rekrutteres til «militær virksomhet». Dette skal forstås på samme måte som i straffeloven § 128 annet punktum. Rekrutteringsforbudet utvides dermed til å gjelde rekruttering til militær virksomhet for andre enn fremmede stater. Hvorvidt dette kan ramme for vidt, beror langt på vei på hvilke handlinger man ønsker å ramme. En bredere utformet bestemmelse antas å være lettere å håndheve, idet den ikke vil stille like strenge krav til presisering av den konkrete aktiviteten rekrutteringen dreier seg om. Følgelig åpner den heller ikke i samme grad for omgåelser gjennom påstander om at rekrutteringen ikke er til selve den direkte deltakelsen i fiendtlighetene eller ikke gjelder en pågående væpnet konflikt.

Forbudet rammer all rekruttering, uavhengig av om rekrutteringen er for en «aktverdig sak» eller ikke. Heller ikke for det gjeldende forbudet mot rekruttering til militær virksomhet for en fremmed stat er slike forhold relevante. Å skulle fritta noen for straffansvar på et slikt grunnlag vil reise meget vanskelige problemstillinger.

Rekrutteringsforbudet rammer både nordmenn og utlendinger, uavhengig av om rekrutteringen skjer i Norge eller utlandet. Forslaget inneholder ikke et vilkår om at rekrutteringen må skje i riket, slik som i straffeloven § 128 annet punktum. Ettersom rekrutteringen må gjelde slik deltakelse som er ulovlig etter § 145, rammes i praksis kun rekruttering av personer som er norske statsborgere eller bosatt her. Påtale for rekruttering foretatt i utlandet reises bare når allmenne hensyn tilsier det.

1.4 Deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt

Det er ingen konkrete straffebud som rammer det å delta, eller å la seg rekruttere til å delta, i væpnet konflikt eller annen militær virksomhet, verken i en annen stats væpnede styrker eller en ikke-statlig styrke. Dette gjelder uavhengig av styrkens folkerettslige status. Det er heller ikke forbudt å inngå forbund med noen om å delta i væpnet konflikt.

Departementet foreslår å kriminalisere militær deltakelse i væpnede konflikter i utlandet, av personer som verken har status som stridende med privilegier etter humanitærretten eller kjemper på vegne av en stat, jf. forslaget til straffeloven ny § 145. Forbudet foreslås gitt anvendelse på militær deltakelse i både internasjonale og ikke-internasjonale konflikter. Forbudet er ment rettet mot norske borgere og personer bosatt i Norge.

Det sentrale formålet er å hindre at personer drar ut som fremmedkrigere og kommer tilbake voldelig radikaliserede og som en mulig trussel mot sikkerheten i Norge. Men det er også et mål å hindre at norske statsborgere eller personer bosatt her skal delta i væpnet konflikt i utlandet som stridende uten privilegier, eller uten å slutte seg til en stats hær.

Allerede i dag vil de fleste stridshandlinger begått i en væpnet konflikt i utlandet, av personer som ikke har status som stridende med privilegier etter humanitærretten, kunne straffeforfølges i Norge etter alminnelige straffebud. Det er likevel utfordrende å føre bevis for konkrete enkelthandlinger som foretas i en uoversiktlig konfliktsituasjon i utlandet. En regel som foreslås vil kunne bidra til å effektivisere straffeforfølgningen av nordmenn som foretar allerede ulovlige stridshandlinger i utlandet. Forbudet vil dessuten gi klart uttrykk for at samfunnet ikke aksepterer at nordmenn reiser til utlandet for å delta i grove voldshandlinger i en væpnet konflikt. Det kan ikke utelukkes at et nytt forbud vil kunne oppfattes negativt av enkelte grupper i samfunnet. Etter departementets syn er det likevel ikke et alternativ å la den strafferettslige reguleringen i praksis åpne for at personer kan reise til konfliktområder, begå eller bidra til alvorlige voldslovbrudd der, og siden returnere til Norge som en sikkerhetsrisiko, samtidig som de kun i liten grad risikerer straff. Forslaget til straffeloven ny § 145 tar derfor både sikte på å motvirke at noen reiser ut med slikt formål, og på å effektivisere straffeforfølgningen av de som måtte returnere fra deltakelse i væpnet konflikt.

Departementet har kommet til at et forbud mot deltakelse i væpnet konflikt må utformes etter mest mulig objektive kriterier. Forbudet kan dermed i noen tilfeller komme til å ramme stridsdeltakelse som noen vil betrakte som «aktverdig». Etter departementets syn er det likevel ikke et alternativ å forsøke å utforme forbudet slik at «aktverdig» stridsdeltakelse unntas. Det kan ikke være avgjørende for domstolens vurdering av om et tilfelle av deltakelse i væpnet konflikt er straffbart, om deltakelsen har skjedd på vegne av en sak mange kan sympatisere med. Dessuten vil konkrete stridshandlinger som måtte bli foretatt i slik stridsdeltakelse som rammes av forbudet, i all hovedsak allerede være straffbare etter gjeldende rett, uavhengig av om striden var for en god sak. Også handlingene foretatt av personer i ulike støttefunksjoner vil kunne være straffbare som medvirkning til slike stridshandlinger. Slik forbudet foreslås utformet, innebærer det dermed i liten grad en utvidelse av hva slags stridsdeltakelse som er straffbar. Det nye er at forbudet knytter straffansvar til selve deltakelsen i militær virksomhet i en væpnet konflikt, og ikke til konkrete stridshandlinger eller medvirkningshandlinger.

Forslaget til straffeloven § 145 gjelder kun væpnede konflikter i utlandet. Det vil dermed være en høyere terskel for påtale av overtredelser av forbudet, enn det som ville fulgt av hovedregelen i straffeprosessloven § 62 a første ledd. Påtale av handlinger som er begått i utlandet, skal bare skje når «allmenne hensyn» taler for det, jf. straffeloven § 5 siste ledd. Dette innebærer at hvorvidt deltakelse i væpnet konflikt i utlandet skal forfølges strafferettslig, må vurderes særskilt. Med «allmenne hensyn» menes det offentliges interesse i å forfølge forholdet. I utgangspunktet skal det utvises en viss tilbakeholdenhet med å påtale lovbrudd begått i utlandet, men for øvrig skal påtalemyndigheten foreta en bred skjønnsmessig, objektiv vurdering av saken.

Departementet foreslår at forbudet skal gjelde deltakelse i både internasjonale og ikke-internasjonale væpnede konflikter. En straffebestemmelse som ikke beror på forståelsen av humanitærrettens skille mellom internasjonal og ikke-internasjonal væpnet konflikt, er det som best vil ivareta de hensyn forslaget bygger på. Grensen vil imidlertid fortsatt ha relevans når det skal tas stilling til om medlemmer av en opprørsbevegelse som tilfredsstiller visse krav til organisering mv. skal anses som stridende med privilegier.

Forbudet foreslås å gjelde den som «deltar i militær virksomhet» i en væpnet konflikt. Vilåret skal forstås på samme måte som i straffeloven § 128 annet punktum og forslaget til § 146. Det valgte kriteriet skiller ikke mellom ulike former for militær virksomhet, og er således et klart signal om at deltakelse i væpnet konflikt er forbudt. Formuleringen antas også å bidra til å effektivisere muligheten til å gripe inn mot stridsdeltakelse i væpnet konflikt i utlandet, siden konkrete lovbrudd, for eksempel drap, i praksis har vist seg å være vanskelig å straffeforfølge.

Straffebestemmelsen rammer medvirkning, jf. straffeloven § 15. Medvirkning kan være både fysisk og psykisk. Ulike former for finansiell bistand kan også rammes. Anvendelsesområdet for hvilke handlinger som rammes av bestemmelsen, er dermed vidt, men rettstridsbegrensningen vil unnta legitime handlinger som det ikke er riktig å ramme med straff etter forslaget. Et eksempel kan være hvor medlemmer av en væpnet gruppe kjøper dagligdagse varer og tjenester av næringsdrivende i det aktuelle området. Der som en nordmann skulle drive innenfor slik næringsvirksomhet som ikke er særskilt rettet mot en væpnet gruppes militære virksomhet, skal dette normalt ikke anses som en straffbar medvirkning til deltakelse i væpnet konflikt. Det samme gjelder sivil sanitetstjeneste og annen humanitær bistand som ikke er «militær virksomhet».

Departementet fastholder forslaget om å sette strafferammen for lovbrudd til fengsel inntil 6 år. I

prinsippet forutsetter riktignok ikke deltakelse i væpnet konflikt ett eneste lovbrudd for øvrig, for å være straffbar etter forslaget, men departementet har lagt avgjørende vekt på tilsvarende strafferamme i bestemmelser med relevante fellestrekk som rekruttering og opplæring til terrorhandlinger og deltakelse i terrororganisasjoner. Strafferammen bør også være tilstrekkelig høy til å ta høyde for alvorlige tilfeller.

I proposisjonen foreslås et utvidet forsøksansvar som vil kriminalisere visse forberedelser, herunder utreise, for ulovlig å delta militært i væpnet konflikt i utlandet. Kriminalisering av forberedelser bør generelt gjøres mest mulig konkret og målrettet, og i størst mulig grad rettes mot handlinger som bærer bud om å være nettopp forberedelse til en straffbar handling. Derfor er en forutsetning etter forslaget at forberedelsene har kommet så langt at det er riktig å reagere med straff. Blant annet kreves fullbyrdelsesforsett, det vil si at vedkommende må ha bestemt seg for å delta i slik militær virksomhet i væpnet konflikt, som vil være straffbar etter forslaget til § 145 første ledd. Forslaget om et utvidet forsøksansvar vil for øvrig åpne for muligheten til å tre tilbake med straffriende virkning, såfremt dette skjer frivillig, jf. straffeloven § 16 annet ledd. Videre kreves det at gjerningspersonen har foretatt objektivt konstaterbare handlinger som legger til rette for og peker mot deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt. Dersom det kan bevises utover enhver rimelig tvil at en person har bestemt seg for å delta ulovlig i en væpnet konflikt og at han har organisert en reise mot konfliktområdet, vil straffansvar etter omstendighetene kunne inntre allerede før reisen fører vedkommende ut av landet.

1.5 Straffeprosessuelle tilpasninger

Etter gjeldende rett styres adgangen til bruk av ulike tvangsmidler i straffeprosessloven fjerde del, i betydelig grad av hvilken strafferamme det aktuelle straffebudet har.

Strafferammer på fengsel inntil 1 år og 3 år åpner for bruk av de fleste ordinære tvangsmidler, slik som pågripelse, fengsling og ransaking, men bare enkelte av de skjulte tvangsmidlene, slik som skjult fjernsynsovervåking etter straffeprosessloven. For bruk av skjulte tvangsmidler som teknisk peileutstyr og kontroll av kommunikasjonsanlegg er det imidlertid et krav om strafferamme på fengsel i 5 år eller mer. Adgangen til bruk av for eksempel ransaking uten underretning, teknisk peileutstyr i klær, gjenstander mv. eller kommunikasjonsavlytting forutsetter en strafferamme på fengsel i 10 år eller mer. Romavlytting etter straffeprosessloven kan kun benyttes ved mistanke om overtredelse av særskilte straffebud.

Departementet viser til at straffeprosesslovens regler om bruk av tvangsmidler tar utgangspunkt i at adgangen skal stå i forhold til lovbruddets grovhet.

For de straffebestemmelsene som foreslås i proposisjonen, er dermed et sentralt spørsmål om det er særlige forhold som tilsier at det er behov for å utvide adgangen mer enn strafferammen skulle tilsa.

Straffeloven ny §§ 120 a og 120 b foreslås gitt en strafferamme på henholdsvis 10 år og 15 år. Dette er så alvorlige lovbrudd at alle tvangsmidler som stiller krav om en viss strafferamme, kan anvendes.

Lovforslaget om forbud mot forbund om angrep på norske og allierte styrker, jf. forslaget til straffeloven §§ 127, jf. 120 a, kriminaliserer en særskilt form for forberedelsehandlinger. Siktemålet med bestemmelsen er å legge til rette for å gripe inn og forhindre slike angrep på norske og allierte styrker i utlandet. Departementet finner ikke at det er grunn til at tvangsmidler som krever strafferamme utover 5 år skal være tilgjengelig på forbundsstadiet.

Overtredelse av det foreslåtte rekrutteringsforbudet i straffeloven ny § 146 foreslås å kunne straffes med fengsel inntil 3 år. Strafferammen tilsier at generelt mer inngripende tvangsmidler ikke kan tas i bruk i etterforskningsøyemed. På den annen side kan det være forhold ved slike lovbrudd som tilsier at de vil være svært vanskelige å etterforske uten tilgang på skjulte tvangsmidler. Departementet mener derfor at det er behov for å legge til rette for å kunne etterforske slik rekruttering på en effektiv måte. Det kan være et viktig verktøy for å forhindre at personer reiser ut for å overtrent forbudet i straffeloven ny § 145, og for å stoppe en rekrutteringsvirksomhet som også kan være rettet mot flere.

Etter departementets syn taler dette for at det åpnes for større bruk av tvangsmidler ved etterforskning av overtredelse av straffeloven ny § 146, enn strafferammen isolert sett tilsier. En slik utvidelse vil også imøtekomme innspill fra politi og påtalemyndighet om at det må åpnes for egnet metodebruk for å kunne etterforske overtredelser av de nye straffebestemmelsene. Det foreslås derfor å endre straffeprosessloven §§ 200 a, 202 b, 202 c, 216 a og 216 b slik at de respektive tvangsmidlene kan benyttes ved mistanke om overtredelse av straffeloven ny § 146.

For å gjøre det mulig å gripe inn i avvergende øyemed, blant annet før en person forlater Norge, fastholdes forslaget i høringsnotatet om å åpne for at PST kan bruke tvangsmidler når det er «rimelig grunn til å tro» at noen vil overtrent de mest alvorlige av de foreslåtte straffebudene, jf. forslag til endring i straffeprosessloven § 222 d. Det gjelder forslagene til straffeloven §§ 120 a og 145.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene

Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til den fremlagte Prop. 44 L (2015–2016).

Komiteen viser til regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Denne handlingsplanen skal forebygge framvekst av radikaliserede enkeltpersoner og miljøer som har ønske eller intensjon om å begå voldelige aksjoner. Handlingsplanen har høstet bred anerkjennelse.

Komiteen viser til at ett av tiltakene i handlingsplanen (tiltak nr. 20) er å sende på høring forslag om å strafferegulere privatpersoners deltakelse i væpnet konflikt. Den foreliggende proposisjonen er oppfølgingen av dette tiltaket.

Etter komiteens mening gir framveksten av radikaliserede enkeltpersoner, miljøer og fremmedkrigere grunn til bekymring. Denne utviklingen er tydelig beskrevet i de siste års trusselvurderinger fra PST og Etterretningstjenesten. Flere terroraksjoner i Europa og i verden for øvrig bekrefter alvoret i og det store voldspotensialet som følger av denne utviklingen.

Komiteen viser til Stortingets behandling av Prop. 131 L (2012–2013), Innst. 442 L (2012–2013), om endringer i straffeloven knyttet til forberedelse av terror m.m. Stortinget understreket her viktigheten av å ikke gå utenfor de skranker som legalitetsprinsippet setter. Kravet om lovhjemmel, og at straffebudene må beskrive den straffbare handling slik at borgerne har mulighet til å forutberegne sin rettsstilling, er en viktig rettssikkerhetsgaranti som er hjemlet i både Grunnloven og folkeretten. Komiteen stiller seg bak dette, og legger til grunn at lovforslagene i proposisjonen tydeliggjør og klargjør lovgivers intensjon om å strafferegulere privatpersoners deltakelse i væpnet konflikt.

Komiteen mener de foreslåtte lovbestemmelsene kan ha en forebyggende effekt i seg selv, ved at straffansvaret tydeliggjøres på et tidligere stadium i forkant av en planlagt straffbar handling.

Væpnet angrep mot norske styrker i utlandet

Komiteen mener det er behov for en lovbestemmelse som eksplisitt bygger på norske borgers lojalitetsplikt til sitt eget land og egne soldater, også om soldatene tjenestegjør i utlandet. Forslagene til ny §§ 120 a og 120 b ivaretar etter komiteens mening dette. Likeledes støtter komiteen at forbund om å begå lovbrudd som nevnt i § 120 a omfattes av straffeloven § 127.

Etter komiteens mening er denne lojalitetsplikten knyttet til, og en naturlig følge av, de omfattende demokratiske rettigheter norske borgere nyter godt av, at norske styrkers deltakelse i utenlandske operasjoner er et resultat av demokratiske beslutningsprosesser forankret i Grunnloven og folkeretten. Komiteen understreker at det skal reageres strengt fra myndighetenes side i situasjoner som rammes av forslaget.

Komiteen slutter seg til at lovbestemmelsene plasseres i straffelovens kapittel 17, om vern av Norges selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser, og at de føyes til § 120, som omhandler grovt landssvik og § 127, forbund om krenkelse av Norges selvstendighet og forfatning. Komiteen mener dette reflekterer overtredelsens alvorlige karakter.

Komiteen viser til drøftingen i proposisjonen av strafferettslige konsekvenser knyttet til landssvik. Komiteen ser ikke bort fra at det på et senere tidspunkt, i lys av erfaringene med de foreslåtte lovendringene og utviklingen i trusselbildet og den internasjonale sikkerhetssituasjonen, kan bli aktuelt å vurdere at væpnet angrep utført av norske borgere mot norske styrker i utlandet skal likestilles med grovt landssvik.

Rekruttering til deltakelse i militær virksomhet

Komiteen slutter seg til forslaget om å utvide forbudet mot rekruttering til militær virksomhet for en fremmed stats styrker, til også å omfatte rekruttering for en ikke-statlig styrke eller gruppe. Komiteen viser til at det er de ikke-internasjonale væpnede konfliktene som utgjør hovedvekten av de væpnede konflikter, og som kan framstå som de mest brutale.

Komiteen påpeker at forslaget kan utgjøre et bidrag i arbeidet med å forebygge radikaliserings og trusler mot Norge, og at det kan være et bidrag til internasjonal stabilitet og fred gjennom å forhindre drap, tortur og skader på personer og eiendom i andre land.

Deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt

Komiteen støtter lovforslagets intensjon om å begrense antallet fremmedkrigere fra Norge. Komiteen erkjenner at det oppstår viktige og vanskelige avgrensningsspørsmål knyttet til å kriminalisere deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt. Komiteen slutter seg til departementets vurdering om forslaget objektive utforming, som innebærer at militær deltakelse i væpnede konflikter i utlandet, av personer som verken har status som stridende med privilegier etter humanitærretten, eller kjemper på vegne av en stat, blir kriminalisert.

Komiteen viser til statsrådens svarbrev av 11. mars 2016 på justiskomiteens forespørsel angående brev fra Røde Kors. Her påpeker statsråden at endringene som følge av forslaget til ny bestemmelse i straffeloven § 145, viderefører gjeldende rett knyttet til hvorvidt sanitærpersonell vil omfattes av straffebudet. Komiteen viser til følgende i svarbrevet fra statsråden:

«Det er dermed kun for personer som deltar militært på vegne av andre ikke-statlige væpnede grupper, at spørsmålet om straffrihet for medisinsk arbeid kommer på spissen. Dette er ikke særskilt behandlet i proposisjonen, men det klart at alle tilfeller som gir krav på strafferettslig immunitet etter den internasjonale humanitærretten, faller utenfor straffansvaret etter forslaget i straffeloven § 145, jf. vilkåret «rettstridig» og spesialmerknaden til § 145 i proposisjonen punkt 9.1 side 68. Lovforslaget viderefører på dette punkt gjeldende rett.»

Komiteen viser i denne sammenheng til proposisjonens beskrivelse i kapittel 6.4.3. Komiteen legger vekt på at påtale av handlinger som er begått i utlandet, bare skal skje når allmenne hensyn taler for det. Dette innebærer at hvorvidt deltakelse i væpnet konflikt i utlandet skal forfølges strafferettslig, må vurderes særskilt av påtalemyndigheten.

Komiteen viser spesielt til følgende formulering i proposisjonen side 55:

«Det vil for eksempel være større grunn til å følge deltakelse direkte i stridigheter for grupper som er kjent for å være særlig brutale, for eksempel ved gjentatte angrep på sivile eller henrettelser av fanger, fremfor deltakelse i styrker som i stor grad overholder humanitærrettens regler.»

Komiteen understreker at dette må være et viktig vurderingskriterium for påtalemyndigheten.

Merknader til andre paragrafer

Komiteen viser til at det foreslås enkelte endringer i straffeprosessloven, blant annet for å åpne for tvangsmiddelbruk i etterforskende og avvergende øyemed for å sikre at de nye straffebestemmelsene kan håndheves på en effektiv måte.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i straffeloven mv.
(militær virksomhet i væpnet konflikt m.m.)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 200 a første ledd skal lyde:

Når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling eller forsøk på en handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i 10 år eller mer, eller som rammes av straffeloven §§ 121, 123, 125, 126, 127 jf. 123, 128 første punktum, 129, 136 a, 145, 146, 231, 332 jf. 231, 335 jf. 231, 337 jf. 231, eller 340 jf. 231, kan retten ved kjennelse beslutte at ransaking kan settes i verk uten underretning til den mistenkte eller andre.

§ 202 b første ledd første punktum skal lyde:

Når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling eller forsøk på handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i 5 år eller mer, eller som rammes av straffeloven §§ 121, 123, 125, 126, 127 jf. 123, 128 første punktum, 146 eller 198, kan påtalemyndigheten beslutte at teknisk peileutstyr plasseres på kjøretøy, gods eller andre gjenstander for å klarlegge hvor den mistenkte eller gjenstandene befinner seg (teknisk sporing).

§ 202 c første ledd innledningen skal lyde:

Når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling eller forsøk på handling som etter loven kan medføre straff av fengsel i 10 år eller mer, eller som rammes av straffeloven §§ 121, 123, 125, 126, 127 jf. 123, 128 første punktum, 129, 136 a, 145 eller 146, eller som rammes av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. § 5, kan retten ved kjennelse gi politiet tillatelse til å

§ 216 a første ledd bokstav b skal lyde:

b) som rammes av straffeloven §§ 121, 123, 125, 126, 127 jf. 123, 128 første punktum, 129, 136 a, 145, 146, 231, 332 jf. 231, 335 jf. 231, 337 jf. 231, eller 340 jf. 231, eller av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. § 5.

§ 216 b første ledd bokstav b skal lyde:

- b) som rammes av straffeloven §§ 121, 123, 125, 126, 127 jf. 123, 128 første punktum, 146, 198, 231, 266, 306, 311, 332 jf. 231, 335 jf. 231, 337 jf. 231, eller 340 jf. 231.

§ 222 d annet ledd bokstav a skal lyde:

- a) straffeloven §§ 111, 113, 115, 117, 119, 120 a, 123, 126, 128 første punktum, 129, 133, 135, 136 a, 142 eller 145,

II

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endring:

§ 17 b første ledd nr. 5 første punktum skal lyde:

5. sabotasje og politisk motivert vold eller tvang, eller overtredelser av straffeloven §§ 131 til 136 a, 145 eller 146.

III

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 5 første ledd nr. 6 skal lyde:

6. er rettet mot den norske stat eller norsk statsmyndighet, eller rammes av §§ 120 a eller 127 jf. 120 a,

§ 5 første ledd nr. 10 skal lyde:

10. anses som terror- eller terrorrelatert handling etter straffeloven kapittel 18, eller rammes av §§ 145 eller 146, eller

§ 5 tredje ledd skal lyde:

Første ledd nr. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 10 med unntak av § 145, og 11 gjelder tilsvarende for handlinger foretatt av andre personer enn dem som omfattes av første og annet ledd, når personen oppholder seg i Norge, og handlingen har en lengstestraff på fengsel i mer enn 1 år.

Ny § 120 a skal lyde:

§ 120 a *Angrep på norske og allierte styrker*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som rettsstridig bærer våpen eller deltar i militær operasjon mot norske militære styrker. På samme måte straffes den

som foretar slik handling mot militære styrker som deltar i en internasjonal operasjon sammen med norske styrker.

Ny § 120 b skal lyde:

§ 120 b *Grovt angrep på norske og allierte styrker*

Grovt angrep på norske og allierte styrker straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om angrepet er grovt, skal det særlig legges vekt på om det har hatt særlig alvorlige virkninger for norske eller allierte styrker, om det er gjennomført ved en organisert væpnet aksjon og om det har medført tap eller fare for tap av menneskeliv.

§ 127 skal lyde:

§ 127 *Forbund om krenkelse av Norges selvstendighet og forfatning mv.*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå lovbrudd som nevnt i §§ 111-120 a, § 123 eller § 124.

Ny § 145 skal lyde:

§ 145 *Deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt i utlandet*

Den som på rettsstridig måte deltar i militær virksomhet i en væpnet konflikt i utlandet, straffes med fengsel inntil 6 år, med mindre vedkommende deltar på vegne av en statlig styrke.

Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som nevnt i første ledd, og påbegynner sin reise til området eller foretar andre handlinger som legger til rette for og peker mot gjennomføringen, straffes for forsøk. Forsøket straffes mildere enn fullbyrdet overtredelse. § 16 annet ledd gjelder tilsvarende.

Ny § 146 skal lyde:

§ 146 *Rekruttering til militær virksomhet*

Den som rekrutterer noen til å delta i ulovlig militær virksomhet, jf. § 145, straffes med fengsel inntil 3 år.

IV

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. De ulike endringene kan settes i kraft til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. mars 2016

Hadia Tajik

leder

Anders Werp

ordfører

